

บทที่ 9 วิธีการดำเนินชีวิตกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในโลกยุคปัจจุบัน ทุกประเทศล้วนมุ่งแข่งขันเพื่อความเจริญเติบโตของตนเอง โดยเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติบนโลก เช่น ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ น้ำมัน และอื่นๆ ได้ถูกใช้จนเหลือลดน้อยลงทุกที อีกทั้งยังเกิดปัญหาทางมลพิษต่างๆ ขึ้นมากมาย ปัญหาเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่รู้จักเพียงพอของสังคมมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และทรงชี้แนะแนวทางแก้ไขโดยมีพระกระแสราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทย ให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง : ความหมายและความสำคัญ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำ แนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงโดยทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียง กับคำว่า Self-Sufficiency ว่า

"... Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง คนส่วนมากมักเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริง ผู้ประกอบอาชีพอื่น เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และพนักงานบริษัทต่างๆ สามารถนำแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ได้ แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีความโลกลน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุคจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล."

ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากคุณลักษณะ 3 ประการแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เงื่อนไข 2 ประการ เพื่อการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน นั่นคือเงื่อนไขต่อไปนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ดังแสดงเป็นแผนภูมิรูปภาพ ได้ดังนี้

คุณลักษณะของคน / กิจกรรม ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

พอประมาณ	มีเหตุ มีผล	มีภูมิคุ้มกันที่ดี
<ul style="list-style-type: none"> - พอเหมาะกับสภาพของตน - พอควรกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ / สังคม (ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเอง ทำลายสิ่งแวดล้อม) 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ประมาท (รอบรู้ / มีสติ) - รู้สาเหตุ (ทำไม) - รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง - รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ในด้านต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - สุขภาพดี - พร้อมรับความเสี่ยงต่างๆ (วางแผน / เงินออม / ประกัน) - ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น / สังคมเรียนรู้ / พัฒนานอย่าง ต่อเนื่อง

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า

... ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า

... ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจาก การประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพ ของตนเป็นหลักสำคัญ...

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า

... ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางในชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า

... การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตัวเอง...

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ตัดสิ่งชั่วร้ายเลวร้ายให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่ น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า

... พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...

ประการที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

1. พอมีพอกิน ปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้าน 2-3 ต้น พอที่จะมีไว้กินเองในครัวเรือน เหลือจึงขายไป

2. พออยู่พอใช้ ทำให้บ้านน่าอยู่ ปราศจากสารเคมี กลิ่นเหม็น ใช้แต่ของที่ เป็นธรรมชาติ (ใช้จุลินทรีย์ผสมน้ำดูพื้นบ้าน จะสะอาดกว่าใช้น้ำยาเคมี) รายจ่ายลดลง สุขภาพจะดีขึ้น (ประหยัดค่ารักษาพยาบาล)

3. พออกพอใจ เราต้องรู้จักพอ รู้จักประมาณตน ไม่ใคร่อยากใคร่มีเช่นผู้อื่น เพราะเราจะหลงคิดกับวัตถุ ปัญญาจะไม่เกิด

นอกจากนี้ ยังทรงพระดำริโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนและพัฒนาชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดต่างๆ มากมายหลายโครงการด้วยกัน อันแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ในศาสตร์ต่างๆ โดยแบ่งเป็น โครงการในพระราชดำริ 4 ด้าน คือ

1. ทางด้านดิน ตัวอย่างโครงการในพระราชดำริ

โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง

เมื่อปี พ.ศ. 2507 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในจังหวัดเพชรบุรี และ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ทรงพบเกษตรกรชาวสวนผัก จำนวน 83 ครอบครัว ซึ่งประสบความเดือดร้อน ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง จึงทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และโปรดให้ ฯพณฯ ม.ล. เดช สนิทวงศ์ ประธานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและองคมนตรี เป็นผู้จัดหาที่ดินให้เกษตรกรดังกล่าว ระหว่งนั้นรัฐบาลอิสราเอลได้ทราบถึงพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ทุกข์ยาก จึงขอเข้าร่วมโครงการและเสนอให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาพื้นที่ชนบท ต่อมาคณะรัฐมนตรีจึงได้จัดทำสัญญาความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอิสราเอลขึ้น กำหนดระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ 19 สิงหาคม 2509 และสิ้นสุดสัญญาเมื่อ 18 สิงหาคม 2514 โดยมอบหมายให้กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ กระทรวงเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ ร่วมดำเนินโครงการภายใต้ชื่อ "โครงการไทย-อิสราเอลเพื่อพัฒนาชนบทหุบกะพง" เลือกที่ดินบริเวณบ้านหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ทดลองการเกษตรของโครงการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และ ได้ทรงติดตามโครงการนี้อย่างใกล้ชิดด้วยพระองค์เอง ด้วยทรงโปรดที่จะให้โครงการนี้เป็นโครงการทดลอง (Pilot Project) ในการพัฒนา ดังมีหัวข้อดังนี้

1. พัฒนาการเกษตรในพื้นที่สูงกวาระดับน้ำทะเล ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรใหม่
2. จัดตั้งศูนย์สาธิตและทดลองการเกษตร เก็บข้อมูลการเกษตรทั้งด้านการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ การทดลองการจัดระบบชลประทาน ศึกษาต้นทุน ความเหมาะสมเพื่อการขยายผล
3. เพื่อจัดสรรที่ดินและพัฒนาที่ดินให้เกษตรกรยากไร้เขาอยู่อาศัย ประกอบอาชีพการเกษตรโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์
4. จัดตั้งและส่งเสริมการสหกรณ์ให้ประชาชนสถาบันหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
5. เป็นศูนย์กลางของข้อมูลในการพัฒนาชนบทด้านการเกษตรและสหกรณ์
6. มุ่งช่วยเหลือและพัฒนาราษฎร เพื่อให้รู้จักการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ทางด้านน้ำ ตัวอย่างโครงการในพระราชดำริ โครงการฝนหลวง

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่างๆเป็นประจำ ได้ทรงพบเห็น ท้องถิ่นหลายๆแห่งประสบปัญหาความแห้งแล้ง หรือขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการทำเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูเพาะปลูก เกษตรกรจะประสบความเดือดร้อน ทุกข์ยากมาก เนื่องจากบางครั้งฝนได้ทิ้ง ช่วงนานหรือภาวะฝนทิ้งช่วงเกิดในระยะวิกฤติของพืชผล คือพืชอยู่ในระยะที่กำลังให้ผลผลิตต่ำ หรืออาจจะไม่มี ผลผลิตให้เลย เป็นต้น ดังนั้นภาวะฝนแล้ง หรือฝนทิ้งช่วงใน แต่ละครั้ง/แต่ละปีจึงสร้างความเดือดร้อน และความ สูญเสียทางเศรษฐกิจแก่เกษตรกรเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ภาวะความต้องการใช้น้ำนับวันจะทวีปริมาณความ ต้องการเพิ่มสูงขึ้นตามอัตราการเพิ่มของประชากร การขยายพื้นที่เกษตรกรรมและการเจริญเติบโตของกลุ่ม อุตสาหกรรม

ดังนั้น ในปี พุทธศักราช 2499 จึงได้ทรง พระมหากรุณาพระราชทาน โครงการพระราชดำริ **"ฝนหลวง"** ให้หม่อมราชวงศ์ เทพฤทธิ์ เทวกุล รับ ไปดำเนินการ ศึกษา วิจัย และ การพัฒนา กรรมวิธีการทำฝนให้บังเกิดผล โดยเร็ว

3. ทางด้านป่า

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ ปีที่ 50

โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 เกิดขึ้นด้วยพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2535 ให้หา มาตรการหยุดยั้งการทำลายป่าและเร่งฟื้นฟูสภาพต้นน้ำ ลำธาร โดยทรง โปรดให้พิจารณาปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชาติที่จะต้องเร่งแก้ไขโดยด่วนที่สุด รัฐบาลได้อัญเชิญพระราชกระแสของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ มาเป็นแนวทางในการดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ ซึ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ที่เสื่อมสภาพโดยเร่งด่วน ดังนั้นจึงได้จัดทำโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 ขึ้น

โดยคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 กำหนดให้ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2539 มีเป้าหมายให้ปลูกป่าในพื้นที่อนุรักษ์ที่เสื่อมโทรม 5 ล้านไร่ รวมทั้งพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์ด้วยการดำเนินโครงการฯ ในระยะนี้ เนื่องจากผู้ร่วมโครงการฯ ยังมีประสบการณ์ปลูกป่าน้อย และช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานสั้นเกินไปจึงดำเนินงานไม่ได้ครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงได้มีการขยายระยะเวลาของโครงการฯ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 ให้ขยายเวลาออกไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2540 – พ.ศ.2545 เป็นระยะที่ 2 ซึ่งในระยะนี้ เป็นช่วงเวลาที่ประเทศประสบภาวะเศรษฐกิจอย่างรุนแรงทำให้ผู้ร่วมโครงการฯ จำนวนมากชดหรือหยุดการดำเนินการปลูกป่า เมื่อสิ้นระยะที่ 2 จึงดำเนินการปลูกป่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไปได้ประมาณ 3.4 ล้านไร่ ยังขาดอยู่อีกประมาณ 1.6 ล้านไร่ จึงจะครบเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5 ล้านไร่ สำหรับพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์ดำเนินงานได้ครบถ้วนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว รัฐบาลได้เห็นถึงความสำคัญของโครงการฯ นี้ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจได้ฟื้นคืนสภาวะปกติคณะรัฐมนตรีจึงได้ มีมติ วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ให้ขยายระยะเวลาโครงการฯ ต่อไปเป็นระยะที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2550 เป็นเวลา 5 ปี โดยมีเป้าหมายดำเนินงานปลูกป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เสื่อมโทรมตามโครงการฯ นี้ ให้ได้อีก 1.6 ล้านไร่ เป็นอย่างน้อย เพื่อให้ครบถ้วนตามเป้าหมาย 5 ล้านไร่ แล้วนำน้อมเกล้าถวายแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อขยายพื้นที่ที่ปกคลุมด้วยป่าไม้ โดยการปลูกไม้พื้นเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เสื่อมโทรม ให้ได้ 5 ล้านไร่
2. เพื่อให้ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 และดูแลต้นไม้ที่ปลูกอย่างถาวรด้วยความรัก
3. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนชาวไทยให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรป่าไม้คงอยู่อย่างยั่งยืน

4. ทางด้านวิศวกรรม ตัวอย่างโครงการในพระราชดำริ

1. โครงการบำบัดน้ำเสีย บึงมกกะสันและบึงพระรามเก้า

บึงมกกะสัน มีขนาดใหญ่มาก อยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งระบายน้ำและรองรับน้ำเสีย ชีวปฏิภูลและขยะมูลฝอยจากชุมชนแอดัด ซึ่งอยู่โดยรอบเป็นเวลานานหลายปีอีกด้วย จนเกิดปัญหาภาวะ

สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและน้ำเน่าเสีย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงภัยแห่งภาวะมลพิษดังกล่าวที่พสกนิกรจะได้รับ จึงได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับ “เครื่องกรองน้ำธรรมชาติ” เมื่อวันที่ 15 และ 20 เมษายน พ.ศ. 2528 เพื่อบำบัดน้ำเสียในบึงมกกะสัน ดังพระราชดำริตอนหนึ่งว่า “...บึงมกกะสันนี้ทำโครงการที่เรียกว่าแบบคนจน โดยใช้หลักว่า ผักตบชวาที่มีอยู่ทั่วไปนั้น เป็นพืชดูดความโสโครกออกมา แล้วทำให้สะอาดขึ้นได้ เป็นเครื่องกรองธรรมชาติ ใช้พลังงานแสงอาทิตย์และธรรมชาติของการเติบโตของพืช...” นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชานุญาตเกี่ยวกับผักตบชวาเป็นการเฉพาะว่า “...แนะนำ ว่าผักตบชวาที่ใช้ได้หลายทาง ใช้มาหมักเป็นปุ๋ยได้ข้อหนึ่ง ถ้าจะทำเป็นก๊าซชีวภาพก็ได้ข้อหนึ่ง ถ้าจะนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ก็ได้ แต่ต่อไปจะใช้เป็นอาหารสำหรับมนุษย์ก็ได้ เพราะว่าค่าโปรตีนในผักตบชวามีสูงพอสมควร จะใช้มาทำประกอบกับเกล็ดปลาอัดเป็นฟีนหรือที่เรียกว่า ถ่าน แทนถ่านที่เขาใช้ผากันทำให้ป่าไม้เสียหาย ซึ่งก็ได้ทดลองแล้วได้ผลดี...”

ระบบบำบัดน้ำเสีย “บึงมกกะสัน” เป็นระบบน้ำเสียแบบธรรมชาติที่เรียกว่า ระบบ Oxidation Pond หรือระบบ สายลมแสงแดด ซึ่งมีลักษณะเป็นบ่อดิน ลึก 0.5-2 เมตร และแสงสว่างสามารถส่องลงไปใต้น้ำภายในบ่อได้ มีปลูกผักตบชวาในบ่อเพื่อดูดซับสารอาหารและโลหะหนักจากน้ำในบ่อ เป็นการทำงานร่วมกันของพืชน้ำ (สาหร่าย) กับแบคทีเรีย ในช่วงกลางวัน สาหร่ายจะใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในน้ำและแสงแดดดำเนินกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสง (Photosynthesis) เพื่อผลิต คาร์โบไฮเดรตสำหรับการเติบโตและการขยายพันธุ์ของตนเอง พร้อมกับปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนสำหรับให้แบคทีเรียใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบว่า “บึงมกกะสัน” เป็นเสมือนหนึ่ง “ไถธรรมชาติ” ของกรุงเทพมหานคร ดังความตอนหนึ่งของพระราชดำรัสว่า “...ในกรุงเทพฯ ต้องมีพื้นที่หายใจ แต่ที่นี้เราถือว่าเป็นไถกำจัดสิ่งสกปรก และโรค สวนสาธารณะถือว่าเป็นปอด แต่ที่เหมือนไถฟอกเลือด ถ้าไถทำงานไม่ดีเราตายอยากให้เข้าใจหลักของความคิดอันนี้...”

ในปี พ.ศ. 2535 สำนักการระบายน้ำได้จัดทำโครงการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพการบำบัด น้ำเสียของโรงบำบัดน้ำเสียบึงพระราม 9 เพื่อให้สามารถรับสภาพความเน่าเสียของน้ำในคลองลาดพร้าว ได้มากขึ้นเป็น 10 เท่า คือสามารถบำบัดได้ถึง 255,000 ลูกบาศก์เมตร/วัน โดยการติดตั้งเครื่องสูบน้ำ ขนาดสูบ 60 ลูกบาศก์เมตร/นาที่ เพิ่ม 3 เครื่อง และติดตั้งเครื่องเติมอากาศเพิ่มอีก 4 เครื่อง และเนื่อง จากโครงการก่อสร้างทางด่วนพิเศษสายรามอินทรา - อารณรังค์ พาดผ่านบริเวณบ่อสูบน้ำและอาคาร สำนักงานโรงบำบัดน้ำเสียบึงพระราม 9 จึงต้องมีการสร้างบ่อสูบน้ำเสีย และอาคารสำนักงานใหม่ ซึ่งขณะนี้ก็ได้ทำการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว

หนังสืออ่านประกอบ

เอกสารประกอบการสอนวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (120-101) จัดทำโดย คณะจารย์คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. 2552. โรงพิมพ์จามจุรี โปรดักส์

คำถามท้ายบท

1. ประชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำริเพื่อวัตถุประสงค์ใด
2. จงอธิบายความหมายของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข
3. นาย A ขับรถ Benz ในขณะที่ นาย B ขับรถ Toyota Vios ถามว่า ใครปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่ากัน
4. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่สามารถใช้กับบุคคลอาชีพใดได้ เพราะเหตุใด

5. นักศึกษาลองยกตัวอย่างโครงการในพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับทางด้านดินและน้ำมาอย่างละ 1 โครงการ (ห้ามซ้ำกับในหนังสือ)